

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.06.2020, sp. zn. 23 Cdo 1016/2019, ECLI:CZ:NS:2020:23.CDO.1016.2019.1

Číslo: 18/2021

Právní věta: Jednání pojistníka či pojištěného v případě havarijního pojištění vozidel může představovat úmyslné jednání vylučující nahodilost skutečnosti označené jako pojistná událost v pojistné smlouvě nebo ve zvláštním právním předpisu, na který se pojistná smlouva odvolává, a to i ve formě nepřímého úmyslu (např. poškození pojištěného vozidla vědomým porušením dopravních předpisů jízdou v provozu extrémně vysokou rychlostí za dalších mimořádných okolností dopravní nehody), byť byl pojistník či pojištěný v souvislosti s tímto jednáním shledán v trestním řízení vinným nedbalostním trestným činem, jehož objektem je život, zdraví nebo majetek třetích osob.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 24.06.2020

Spisová značka: 23 Cdo 1016/2019

Číslo rozhodnutí: 18

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Pojištění, Zavinění

Předpisy: § 135 odst. 1 o. s. ř.

§ 15 předpisu č. 40/2009Sb.

§ 16 předpisu č. 40/2009Sb.

§ 3 písm. a) předpisu č. 37/2004Sb.

§ 3 písm. b) předpisu č. 37/2004Sb.

§ 4 předpisu č. 140/1961Sb.

§ 5 předpisu č. 140/1961Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. 6. 2018, sp. zn. 17 Co 166/2018, v části, ve které bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení; jinak její dovolání zamítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 22. 6. 2017, č. j. 64 C 140/2016-36, zamítl žalobu o zaplacení částky 803.008,80 Kč spolu s příslušenstvím ve výroku specifikovaným (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.).

2. Soud prvního stupně takto rozhodl o žalobě, již se žalobkyně domáhala na žalované pojistného plnění s tím, že mezi účastnicemi byla dne 29. 5. 2012 uzavřena smlouva o havarijním pojištění vozidla A na částku 2.250.000 Kč. Dne 10. 8. 2013 žalobkyně s vozidlem havarovala a 13. 8. 2013 pojistnou událost nahlásila žalované. Žalovaná ukončila šetření dne 22. 10. 2014, žalobkyni však vyplatila pouze 321.204 Kč s tím, že pojistné plnění snížila o 10 % spoluúčasti, 12 % za podpojištění a 80 % jako sankční snížení plnění v rozsahu částky 803.008,80 Kč. Toto snížení hodnotila žalobkyně jako neoprávněné a domáhala se doplacení celé částky pojistného plnění.

3. Soud prvního stupně vzal za prokázané a současně mezi účastnicemi nebylo o tom sporu, že účastnice uzavřely smlouvu o sdruženém pojištění vozidla značky A na pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a na havarijní pojištění. Pojistná částka byla sjednána ve výši 2.250.000 Kč a spoluúčast pojistníka v rozsahu 10 %. Součástí smlouvy se staly pojistné podmínky VPPH 2006, dle nichž účastnice sjednaly, že se práva a povinnosti z pojistné smlouvy budou řídit zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě (dále též jen „zákon č. 37/2004 Sb.“), a Všeobecnými pojistnými podmínkami a příslušnými doplňkovými pojistnými podmínkami. Dále soud popsal, jak je v pojistných podmínkách definována pojistná událost. Vycházel ze zjištění, že žalovaná ukončila šetření předmětné události a odmítla poskytnout pojistné plnění s ohledem na trestní řízení vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 a s ohledem na to, že na uvedenou událost dopadá výslovně sjednaná výluka z pojištění, takže předmětná událost není pojistnou událostí. Z trestního spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 4 T 150/2014 učinil zjištění, že žalobkyně dne 10. 8. 2013 jakožto pojistník a vlastník vozidla A v P. při jízdě ulicí S. ve směru od ulice K. způsobila obecné nebezpečí spočívající v ohrožení ostatních účastníků silničního provozu, jejich životů, zdraví i majetku, a to tím, že ve středně hustém silničním provozu svévolně a bez omluvitelné příčiny řídila vozidlo extrémně vysokou rychlostí nejméně 177 km/h, ačkoliv věděla, že rychlost jízdy je v obci omezená. Rychlostí nejméně 143 km/h narazila v levém jízdním pruhu do osobních vozidel. Způsobila škodu na vozidlech a škodu na zdraví dalším osobám. Byla odsouzena pro spáchání přečinu obecného ohrožení z nedbalosti k trestu odnětí svobody v trvání 36 měsíců, který byl podmíněně odložen, a dále jí byl uložen trest zákazu činnosti řízení motorových vozidel na dobu sedmi let a byla jí uložena povinnost k náhradě nemajetkové újmy. Dále soud konstatoval, že dne 10. 8. 2013 média informovala o honičce vozidel A, B, C po ulici S.

4. Soud prvního stupně posuzoval věc podle § 2 zákona č. 37/2004 Sb. ve znění účinném ke dni 20. 10. 2010. Dospěl k závěru, že v daném případě havarijní pojištění na havárii ze dne 10. 8. 2013 nedopadá, neboť se nejedná o nahodilou událost, jak je definována Všeobecnými pojistnými podmínkami. Poukázal i na to, že je vázán ve smyslu § 135 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), rozsudkem trestního soudu o tom, že byl spáchán trestný čin a kdo jej spáchal. Dovodil, že bez protiprávního jednání žalobkyně jakožto pojistníka a pojištěného by ke škodné události nedošlo. Deklaroval, že podle Všeobecných pojistných podmínek se nejednalo o nahodilou událost a současně bylo vozidlo užito ke spáchání trestné činnosti pojistníka, což je dalším důvodem výlučky z pojištění ve smyslu čl. 1 odst. 1 písm. o) VPPH 2006. Za tohoto stavu věci tedy soud prvního stupně žalobu jako nedůvodnou zamítl.

5. K odvolání žalobkyně odvolací soud rozsudkem v záhlaví uvedeným rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

6. Odvolací soud vycházel ze skutkových zjištění učiněných soudem prvního stupně. Uvedl, že podle čl. 5 odst. 1 Všeobecných pojistných podmínek pro pojištění vozidel a dopravovaných věcí VPPH 2006 je pojistnou událostí nahodilá skutečnost vyvolaná pojistným nebezpečím uvedeným v pojistné smlouvě nebo doplňkových pojistných podmínkách, se kterou je spojen vznik povinnosti pojišťovny poskytnout pojistné plnění za podmínek a v rozsahu stanoveném v pojistné smlouvě. Podle čl. 5 odst. 2 za nahodilou skutečnost se nepovažuje skutečnost způsobená pojistným nebezpečím, které nastalo v důsledku úmyslného jednání nebo úmyslného opomenutí pojistníka, pojištěného, jiné oprávněné

osoby, osob jim blízkých nebo jiné osoby z podnětu těchto osob. Dále pak uvedl, že je nepochybné, že žalobkyně dne 10. 8. 2013 jela v úseku, ve kterém byla dopravní značka 80 km/h, rychlostí nejméně 177 km/h a ani v následujícím úseku, kde je dopravní značka 50 km/h, nesnížila rychlost jízdy. Způsobila škodu na vozidlech i škodu na zdraví a byla za toto jednání odsouzena rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 4 T 150/2014-724 pro přečin obecného ohrožení z nedbalosti. Odvolací soud uzavřel, že je zřejmé, že žalobkyně se dopustila přečinu, za který byla pravomocně odsouzena. Její jednání, když jela rychlostí vyšší než 177 km/h v místě, kde byla povolená rychlost 80 km/h a následně 50 km/h, vykazovalo znaky vědomé nedbalosti, neboť si musela být vědoma toho, že při tak radikálním porušení dopravních předpisů může způsobit škodu, a pro ten případ s tím zjevně byla srozuměna. Nejednalo se tak o nahodilou skutečnost (nahodilou událost), jak je definována v pojistných podmínkách a v zákoně č. 37/2004 Sb., čímž není dán základ nároku. Odvolací soud shledal rozhodnutí soudu prvního stupně zcela správné, pokud žalobu nehodnotil jako důvodnou, a zamítl ji.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti rozsudku odvolacího soudu, výslovně proti všem jeho výrokům, podala žalobkyně (dále též „dovolatelka“) dovolání s tím, že jej považuje za přípustné dle ustanovení § 237 o. s. ř. ve znění účinném od 30. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2. zákona č. 296/2017 Sb.), neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a na vyřešení otázky hmotného práva dosud dovolacím soudem neřešené. Uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř. Dovolatelka dovolacímu soudu předkládá otázku, zda způsob jízdy (popsaný v dovolání) žalobkyně, odrážející se v pravomocném odsouzení žalobkyně za trestný čin obecného ohrožení z nedbalosti, znamená nepřítomnost nahodilosti z pohledu hodnocení podmínek pro vznik pojistné události, respektive zda je možno jej hodnotit jako úmysl ve vztahu ke vzniku škody na pojištěném vozidle. Dále namítá, že odůvodnění dovoláním napadeného rozsudku je z jí popsaných důvodů nelogické, nedostatečné a nepřesvědčivé, čímž jí tedy bylo upřeno právo na spravedlivý proces. Ve vztahu k nákladům řízení namítá, že zastoupení žalované advokátem nebylo účelné a náhrada nákladů řízení neměla být přiznána, tudíž rozhodnutí odvolacího soudu ve věci náhrady nákladů řízení je nesprávné.

8. K dovolání žalobkyně se žalovaná vyjádřila tak, že navrhuje, aby dovolací soud dovolání zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., se zabýval přípustností dovolání.

10. Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

11. Podle ustanovení § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

12. Podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. dovolání podle § 237 není přípustné proti rozhodnutím v části

týkající se výroku o nákladech řízení.

13. Dovolací soud předně uzavřel, že pokud dovolatelka podala dovolání proti všem výrokům rozsudku odvolacího soudu, tj. proti druhému výroku o náhradě nákladů odvolacího řízení a i proti té části prvního výroku, již byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně i ve výroku o nákladech prvostupňového řízení, pak podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. dovolání proti označeným výrokům není přípustné.

14. Dovolání je však přípustné pro řešení otázky, zdali jednání pojistníka či pojištěného z havarijního pojištění může představovat úmyslné jednání vylučující nahodilost skutečnosti označené jako pojistná událost v pojistné smlouvě, a to i ve formě nepřímého úmyslu, byť byl za toto jednání shledán v trestním řízení vinným nedbalostním trestným činem, jehož objektem je život, zdraví nebo majetek třetích osob.

IV. Důvodnost dovolání

15. Podle odvolacího soudu jednání žalobkyně nepředstavovalo tzv. nahodilou skutečnost (nahodilou událost), jak je definována v pojistných podmínkách a v zákoně č. 37/2004 Sb. Dovolatelka tento pro rozhodnutí odvolacího soudu určující závěr zpochybňuje a namítá, že způsob jízdy žalobkyně, odrážející se v pravomocném odsouzení žalobkyně za trestný čin obecného ohrožení z nedbalosti, neznamená nepřítomnost nahodilosti z pohledu hodnocení podmínek pro vznik pojistné události, respektive není jej možno hodnotit jako úmysl ve vztahu ke vzniku škody na pojištěném vozidle.

Pojistná událost a nahodilá skutečnost podle zákona a judikatury

16. Podle § 3 písm. a) a b) zákona č. 37/2004 Sb. se pro účely tohoto zákona nahodilou skutečností rozumí skutečnost, která je možná a u které není jisté, zda v době trvání soukromého pojištění vůbec nastane, nebo není známa doba jejího vzniku, a pojistnou událostí nahodilá skutečnost blíže označená v pojistné smlouvě nebo ve zvláštním právním předpisu, na který se pojistná smlouva odvolává, se kterou je spojen vznik povinnosti pojistitele poskytnout pojistné plnění.

17. Pro stanovení, co je v konkrétním pojištění pojistnou událostí, se vychází z pojistných podmínek, popř. pojistné smlouvy, nebo ze zvláštního právního předpisu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2015, sp. zn. [25 Cdo 1463/2014](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2009, sp. zn. [25 Cdo 5175/2008](#), popř. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. [25 Cdo 346/2013](#)).

18. Nahodilou událostí je skutečnost určená pojistnými podmínkami, o níž účastníci pojištění odůvodněně předpokládají, že může nastat, v době vzniku pojištění však nevědí, zda nastane, popřípadě kdy nastane. Nahodilou není událost, o níž se v době vzniku pojištění ví, že už nastala, ani událost, kterou úmyslně přivodil ten, na jehož majetek, život nebo na jehož odpovědnost za škody se pojištění vztahuje, popř. ten, komu v případě pojistné události vznikne právo na plnění (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2007, sp. zn. [30 Cdo 1273/2006](#), usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2006, sp. zn. [30 Cdo 427/2006](#), či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. [25 Cdo 3771/2008](#)).

Nahodilá skutečnost v pojistných podmínkách projednávané věci

19. Účastnice uzavřely smlouvu o havarijním pojištění vozidla A. V podmínkách projednávané věci si strany v čl. 5 Všeobecných pojistných podmínek pro pojištění vozidel a dopravovaných věcí VPPH 2006 sjednaly, že pojistnou událostí je nahodilá skutečnost vyvolaná pojistným nebezpečím uvedeným v pojistné smlouvě nebo doplňkových pojistných podmínkách, se kterou je spojen vznik povinnosti pojišťovny poskytnout pojistné plnění za podmínek a v rozsahu stanoveném v pojistné

smlouvě. Za nahodilou skutečnost se přitom dle čl. 5 odst. 2 nepovažuje skutečnost způsobená pojistným nebezpečím, které nastalo v důsledku úmyslného jednání nebo úmyslného opomenutí pojistníka, pojištěného, jiné oprávněné osoby, osob jim blízkých, nebo jiné osoby z podnětu těchto osob.

20. Právní úprava zákona o pojistné smlouvě, závěry dosavadní judikatury i smluvní ujednání v pojistných podmínkách tak nepovažují za nahodilou skutečnost případné jednání pojištěné žalobkyně, jednala-li by úmyslně ve vztahu k předmětu pojištění, zde jejímu osobnímu vozidlu. Posouzení otázky, zdali jednání žalobkyně lze hodnotit jako úmyslné, bylo určující i pro závěry odvolacího soudu a je základní dovolací námitkou.

Výklad úmyslu v soukromoprávních vztazích obecně

21. Při výkladu úmyslu v soukromoprávních vztazích je třeba vyjít z dosavadní judikatury (např. rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2018, sp. zn. [25 Cdo 3009/2017](#)), podle níž občanské právo za účinnosti občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013, který pojem zavinění nevymezoval, tradičně vycházelo z úpravy hmotného práva trestního (§ 4 a § 5 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, účinného do 30. 12. 2009, či § 15 a § 16 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, účinného od 1. 1. 2010).

22. Zavinění je právní naukou definováno jako vnitřní, psychický vztah jedajícího k jeho vlastnímu protiprávnímu jednání a k výsledku tohoto jednání. Je založeno jednak na prvku poznání, spočívajícím ve vědomosti a předvídání určitého výsledku, jednak na prvku vůle, spočívajícím v tom, že subjekt projevuje svou vůli tím, že něco chce, ale také tím, že je s něčím srozuměn. U úmyslu platí, že buď škůdce věděl, že škodu způsobí a chtěl ji způsobit (přímý úmysl), anebo byl s tímto důsledkem srozuměn (nepřímý úmysl).

Výklad úmyslu v havarijním pojištění obecně a v podmínkách projednávané věci

23. Předmětem pojistného rizika v podmínkách havarijního pojištění je zpravidla nedbalostní jednání řidičů, kteří bez přiměřených důvodů spoléhají, že škodu na pojištěném vozidle jako předmětu pojištění nezpůsobí, ač porušují pravidla silničního provozu, např. nedodržením rychlostního omezení. Takové jednání je soukromoprávním majetkovým havarijním pojištěním kryto a právě pro tento účel zpravidla ze strany pojistníků jako pojištění smluvní sjednáváno. O takovou situaci však nejde v případech úmyslného jednání pojištěného ve vztahu k předmětu pojištění, ať už pojištěný věděl, že škodu na vozidle způsobí a chtěl ji způsobit (např. v případě podvodného jednání ve vztahu k pojistiteli), anebo byl s důsledkem způsobení škody na svém vozidle v důsledku svého jednání srozuměn.

24. Ze skutkových zjištění v projednávané věci vyplývá, že žalobkyně řídila v obci ve středně hustém silničním provozu vozidlo extrémně vysokou rychlostí nejméně 177 km/h, ačkoliv věděla, že rychlost jízdy je v obci omezená. Nesledovala situaci v silničním provozu před vozidlem, ani nereagovala na souvislé kolony vozidel v obou jízdních pružích a v levém jízdním pruhu a levými svodidly narazila svým vozidlem A do pomalu v levém pruhu popojíždějící kolony vozidel rychlostí nejméně 143 km/h a způsobila škodu jak na svém vozidle, tak na dalších vozidlech. Ze zjištění soudů současně vyplývá, že dne 10. 8. 2013 média informovala o honičce vozidel A, B, C v ulici S. v P.

25. Za této konkrétní specifické situace musela žalobkyně vědět, že může škodu na svém vozidle způsobit, a s takovým důsledkem byla srozuměna. Nejde proto v takovém případě o pouhou nedbalost pojištěné, ale o případ nepřímého úmyslného jednání, které nepředstavuje nahodilou událost podle pojistných podmínek ani zákona o pojistné smlouvě.

26. Na uvedeném závěru nic nemění ani to, že ze zjištění soudů z trestního spisu OS pro Prahu 2 ve věci sp. zn. 4 T 150/2014 vyplývá, že žalobkyně byla odsouzena pro spáchání přečinu obecného

ohrožení z nedbalosti, když svým výše popsaným jednáním způsobila obecné nebezpečí spočívající v ohrožení ostatních účastníků silničního provozu, jejich životů, zdraví, ale i majetku, přičemž hrubě porušila zákony o bezpečnosti dopravy.

27. Podle § 135 odst. 1 o. s. ř. je soud vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin. Právní kvalifikace subjektivní stránky jednání žalobkyně učiněná soudem v trestní věci však směřovala k přečinu obecného ohrožení spočívajícímu v ohrožení třetích osob, jejich života, zdraví a majetku. Hodnotí-li soud v projednávané věci v civilním řízení subjektivní stránku jednání žalobkyně, hodnotí ji v jiných skutkových poměrech, tedy vzhledem ke vzniku škody na vlastním majetku, nikoli majetku třetích osob.

28. Lze tak uzavřít, že jednání pojistníka či pojištěného ze závazku pojištění majetku (havarijního pojištění) může představovat úmyslné jednání vylučující nahodilost skutečnosti označené jako pojistná událost v pojistné smlouvě nebo ve zvláštním právním předpisu, na který se pojistná smlouva odvolává, a to i ve formě nepřímého úmyslu (např. poškození pojištěného vozidla vědomým porušením dopravních předpisů jízdou v provozu extrémně vysokou rychlostí za dalších mimořádných okolností dopravní nehody), byť byl za toto jednání shledán v trestním řízení vinným nedbalostním trestným činem, jehož objektem je život, zdraví nebo majetek třetích osob.

29. Jestliže tedy odvolací soud na základě zjištěných okolností věci dospěl k závěru, že žalobkyně ve vztahu k vlastnímu vozidlu jednala ve formě nepřímého úmyslu, když vzhledem ke svému excesivnímu jednání v dopravním provozu musela být se vznikem škody na vlastním vozidle srozuměna, a tudíž nedošlo k nahodilé skutečnosti (pojistné události) ve smyslu zákona o pojistné smlouvě a znění pojistných podmínek, je jeho rozhodnutí správné.

30. Z výše uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je věcně správný. Protože nebylo zjištěno, že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen některou z vad uvedených v ustanovení § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalobkyně podle ustanovení § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.